Emakeele Seltsi aastaraamat 68 (2022), 52–71
http://dx.doi.org/10.3176/esa68.03

LIIVI KOHANIMEDE ANDMEBAASI KUJUNEMINE

VALTS ERNŠTREITS

Annotatsioon. Artiklis kirjeldatakse liivi kohanimede kaardistatud andmebaasi loomist Läti Ülikooli liivi instituudis ning käsitletakse praktilisi samme liivi kohanimede kogumiseks eri allikatest, samuti kogumiseks ja kaardistamiseks kasutatud meetodeid oludes, kus toponüümika alal pädevaid liivi keele kõnelejaid napib. Artiklis antakse ülevaade liivi kohanimede senisest kogumistööst ning andmebaasi tegemiseks kasutatud elektroonilistest allikatest, kogudest, väljaannetest ja käsikirjadest ja teistest kohanimede kogumiseks kasutatud allikatest. Samuti tutvustatakse liivi kohanimede andmebaasi sisu, funktsioone ja andmebaasis sisalduvat teavet, uurijatele ja avalikule kasutajale pakutavat liivi kohanimedega seotud informatsiooni ning raskusi andmestiku töötlemisel ja liivi kohanimede kaardistamisel. Kirjeldatakse ka liivi kohanimede nomenklatuuri eripära, andmebaasi praktilise rakendamise võimalusi ja tuleviku arendusvõimalusi.

Võtmesõnad: liivi keel, onomastika, kohanimed, kaardistamine, standardiseerimine

1. Sissejuhatus

Liivi keel on muistne Läti põliselanike keel, mis on kõlanud suurel osal tänapäeva Lätist, ka pealinnas Riias ja selle ümbruses. Liivlaste asuala on ulatunud Eesti edelanurkagi. Liivi keel on olnud allikaks asustatud kohtade ja maastikuobjektide nimetuste tekkimisel kogu sel alal, eriti aga seal, kus liivlased on hiljuti elanud, eelkõige Kuramaa põhjatipus, mida tänapäeval tuntakse Liivi ranna nime all.

Liivi keele taustaga kohanimede tekkeloo väljaselgitamine ei ole mõeldav ilma liivi keele abita, kuid teadmised liivi kohanimedest, nende nomenklatuurist, tuletusest ja grammatilistest iseärasustest on selles töös samuti oluline tegur. Selliste teadmiste eeltingimuseks on nii sihipärane liivi keele kohanimede kogumine kui ka uurijaile selle töö tulemuste

kättesaadavaks tegemine. Need kaks aspekti on oluliseks teemaks käesolevas artiklis[1], mis heidab pilgu nii varasemale kui ka viimastel aastatel toimunud liivi kohanimede kogumisele ja kogude koondamisele geograafiliselt seotud liivi kohanimede andmebaasi loomiseks Läti Ülikooli liivi instituudis (edaspidi: LÜLI).

Artiklis käsitletakse praktilisi samme ja raskusi liivi kohanimede kogude koondamisel ja kohanimede kogumise metoodikat tänapäeva oludes, kus liivi keele kõnelejaid, eriti selliseid, kes oleksid pädevad ka toponüümika alal, on ülimalt vähe. Samuti käsitletakse artiklis liivi kohanimede andmebaasi struktuuri, sellest lähtuvaid rakendusi ja kasutusvõimalusi, kohanimede töötlemisel ja kaardistamisel tekkinud küsimusi ja liivi kohanimede nomenklatuuri eripära.

2. Liivi kohanimede kogumise lugu

Liivlaste ajaloolistel asualadel esineb mitmeid liivi keelest pärit kohanimesid. Mõned kohanimed (*Ykescola*, *Rodenpoys* jt) ning apellatiivid (*cule* 'küla', *kiligunda* 'kihelkond' jt), mis toetuvad liivi keelele, kuid on teiste keelte vahendusel kirja pandud[2], on leitavad juba XIII sajandi sündmusi käsitlevast Henriku Liivimaa kroonikast (IH) ja hilisematest keskaegsetest allikatest (koondatud kujul esitab neid nt BHO).

Kohanimed, mis on kirja pandud otse liivi keelest, hakkavad aga ilmuma ühes liivi keele esimeste ulatuslike kirjapanekutega XIX sajandi keskpaigas (nt SjW). Kuni viimase ajani on Liivi kohanimesid peamiselt kogutud siiski leksikograafiliste kogude ja väljaannete (nt Kettunen 1938; Winkler, Pajusalu 2009; Viitso, Ernštreits 2012 jt) koostamise käigus leksika kogumistöö osana. Neist kõige laiem kohanimede nimistu koondatud kujul – 181 liivi kohanime – on leitav 2012. aastal ilmunud liivi-eesti-läti sõnaraamatu (Viitso, Ernštreits 2012: 380–381) lisas.

---

[1] Artikli valmimist on toetanud Läti fundamentaal- ja rakendusuuringute projekt „Liivi kohanimede kogumine, kaardistamine ja ametliku kohanimede registri loomine“ (Lībiešu vietvārdu apzināšana, kartēšana un oficiālo vietvārdu reģistra izveide; LZP-2019/1-0240).

[2] Siinkohal on oluline nentida, et artiklis kirjeldatud liivi kohanimede kogu sisaldab üksnes otse liivi keeles kirja pandud kohanimesid ning ei hõlma teiste keelte vahendusel kirja pandud liivi päritoluga kohanimesid või selliste kohanimede liivikeelsete kujude hüpoteetilisi rekonstruktsioone.

Liivi kohanimede kogumine on toimunud ka üksikute sihipäraste ettevõtmistena. Head näited on siin Eduard Vääri kogutud liivi kohanimed (Vääri 1976) ja eesti etnograafide 1980. aastate ekspeditsioonidel joonistatud üksikute liivi külade kaardid. Kõige ulatuslikum ettevõtmine on aga kogu Liivi randa hõlmanud liivi kohanimede kogumine, mille tegi oletatavalt 1950ndail ja 1960ndail teoks liivi haritlane, keelejuht ja -uurija Pētõr Damberg (PDKK).

Kohanimesid on liivi keeles üles kirjutanud ka üksikud läti uurijad, kes on kogunud Liivi ranna lätikeelseid kohanimesid mitmesuguste ekspeditsioonide käigus. Need materjalid on leitavad Läti Ülikooli läti keele instituudi kohanimekartoteegis (LVK). Siiski ei saa neid kogusid adekvaatselt kasutada liivi kohanimede kogu täiendamiseks, sest kogujad ei osanud liivi keelt ning enamasti panid nad nimesid kirja kuulmise järgi umbkaudselt. Erandiks on vaid aastal 1964 läti murdeuurija ja hea liivi keele tundja Marta Rudzīte juhtimisel toimunud kohanimede kogumise ekspeditsioonid Kuramaa liivi külades. Liivi kohanimede kogumist ja uurimist on laiemalt käsitletud 2020. aastal avaldatud Valts Ernštreitsi artiklis.

Aastal 2020 algas LÜLI projekt „Liivi kohanimede kogumine, kaardistamine ja ametliku kohanimede registri loomine“. Selle eesmärgiks oli koondada ja kaardistada eri allikates leiduvaid liivi kohanimesid ja nende morfoloogilisi vorme ning luua liivi kohanimede register, mis oleks kasutatav ka ametliku teabe otstarbeks, nt kartograafias, teeviitadel, asutuste nimedes. Olemasolevate liivi keele elektrooniliste kogude põhjal arendati liivi kohanimede andmebaasi, mis hetkel sisaldab 1150 unikaalset liivi kohanime (LKA) ning on kättesaadav instituudi liivi elektrooniliste ressursside platvormil *Livonian.tech* (LivT).

Andmebaasi loomine hõlmas järgmisi tegevusi: kohanimede käsitlemise põhimõtete väljatöötamine, põhimõtete tehniline rakendus, georuumilise info lisamiseks mooduli ehitamine, võimalike kohanimede kogude ja allikate otsimine ja olemasolevate kogude koondamine, kohanimede ja nendega seotud informatsiooni talletamine, nomenklatuuri lisamine ja kohanimede kaardistamine, standardiseerimine ja avalike rakenduste tegemine. Seda tööd on kirjeldatud järgnevates peatükkides.

3. Liivi kohanimede andmebaas

Liivi kohanimede kogu on osa LÜLI loodud andmebaaside klastrist, kuhu sellele lisaks kuuluvad leksikograafia, morfoloogia, isikute ja allikate andmebaasid ning liivi keele korpus. See klaster, mis alates 2022. aasta märtsist on igale huvilisele ja uurijale (kasutajatunnuse olemasolul) kättesaadav instituudi liivi ressursside platvormil (LivT), on tekkinud liivi keele leksikograafia andmebaasi edasiarendusest, mille aluseks on 2012. aastal avaldatud liivi-eesti-läti sõnaraamat (Viitso, Ernštreits 2012). Aastal 2016 alustati sõnastiku ümberkujundamist leksikograafia andmebaasiks, mida täiendatakse jooksvalt uue sisuga ning mille kõrvale on loodud ka liivi keele morfoloogia andmebaas ja liivi keele korpus.

Eri andmebaasides olevad andmemassiivid on omavahel integreeritud, moodustades seotud andmekogude klastri. Kohanimede kogumiseks arendati nende andmebaaside põhjal kohanimede andmebaas (LKA), mis võimaldab liivi kohanimesid eraldi töödelda ja kaardistada.

Klastri sees on liivi kohanimedega seotud teave esitatud kahel eri kujul. Kõigepealt on kõik kohanimed registreeritud leksikograafia andmebaasis (LLA), mis moodustab klastri selgroo. Selles on kohanimed vaadeldavad ja korrigeeritavad leksikaalsete üksustena, mida on võimalik lemma tüübi[3] alusel grupeerida ja vaadata ka üheskoos. Kohanimede puhul on selles andmebaasis kasutatud kaht lemma tüüpi: 1) *l* tähistab kohanimesid, mis on eraldi leksikaalsed üksused (nt lv *Salāts* 'Salatsi'); 2) *l com* tähistab kahest ja enamast sõnast koosnevaid kohanimesid (nt lv *Piški Salāts* 'Väike Salatsi'). Ühesõnaliste kohanimede (*l*) puhul esitatakse siin ka nende grammatiline informatsioon (vormistik), mis tehniliselt asub morfoloogia andmebaasis (LMA), ja kõigi kohanimede puhul vaste läti keeles, sellest erinevate eksonüümide korral ka eesti või inglise keeles (nt lv *Parīz*, lt *Parīze*, ee *Pariis*, ingl *Paris*).

Kohanimede põhiandmebaas (LKA) asub aga klastris eraldi. Selles kajastatakse ainult kohanimed, mõlemad lemmatüübid koos ühise registrina. Lisaks esitatakse koos leksikograafia ja morfoloogia andmebaasis leiduva teabega (kohanimi, vasted teistes keeltes, vormistik) siin ka

[3] Lemma tüüp vastab üldjuhul sõnaliigile, kuid täiendavalt kasutatakse andmebaasis järgnevaid lemmatüüpe: *l* (kohanimi), *l com* (mitmest sõnast koosnev kohanimi), *h* (isikunimi), *com* (mitmest sõnast koosnev termin), *fras* (fraseologism).

kohanime liik (nt talu, järv, soo, küla) ja geoinfo kohanime kohta (kui see on vastava kohanime puhul kindlaks tehtav).

Kohanime puhul on esitatud ka hierarhilised viited. Näiteks ↑ näitab, et asustatud koht või geograafiline objekt (nt talu, põld, luide, metsatükk) on osa mõne teise kohanimega tähistatavast alast (nt külast). ↓ näitab kohanimega tähistatud alaga (nt külaga) seotud ja selle osaks olevate kohanimede (nt talude, põldude) nimekirja. See lahendus aitab määrata eelkõige talude, põllumaade jt majandusliku kasutusega objektide kuuluvust ühe või teise küla koosseisu, võimaldades nii välja selgitada asulate piire, mis on kaartidel ja looduses harilikult tähistamata. Samuti on kohanime juures esitatud kohanime standardiseerimisega ja muude kohanimede omavaheliste seostega seotud viited (nt > kohanime juures viitab, et vastava kohanime standardiseeritud kujuna tuleb kasutada teist kohanime; ≈ viitab kohanime paralleelkujule).

Kohanimede kaardistamisel on georuumilise informatsiooni esitamiseks kasutatud nii punkte, seda eriti asustatud kohtade, eraldiseisvate loodus- või inimtekkeliste objektide puhul, kui ka vektoreid, mida on peamiselt kasutatud ebaregulaarse kujuga loodusobjektide – jõgede, ojade, soode, järvede jt – ning majandamisega seotud objektide – põllu- ja karjamaade, metsatükkide jms – kaardistamiseks. Andmebaasi kartograafia osa on kujundatud koostööpartneri, Läti kaardiettevõtte SIA „Jāņa sēta“ abiga ning selles olevate objektide geoinfo ühtib olemasolu korral kaardiettevõtte kartograafiaplatvormil (JS) olevaga.

Lisaks registreeritud kasutajaile, kelleks on peamiselt uurijad ja liivi keele õpetamisega seotud inimesed, kellele on kõik klastri andmebaasid täies mahus kättesaadavad, on platvormil *Livonian.tech* avalikus osas igale huvilisele nähtav standardiseeritud kohanimede register ja liivi kohanimede elektrooniline kaart.

4. Töö kohanimede allikatega

Nagu eespool mainitud, on liivi keele kõnelejate arv tänapäeval väga väike. Seejuures asub liivi kogukond mitmesuguste ajalooliste asjaolude tõttu tänapäeval oma varasemast asualast kaugel ning inimeste teadmised inimtekkelistest ja loodusobjektidest ning nende liivikeelsetest nimetustest on piiratud. Seetõttu pole kohanimede kogumine sihipäraste ekspeditsioonidega enam võimalik.

Juba kohanimede andmebaasi loomise planeerimisel sai selgeks, et kogumiseks tuleb kasutada sekundaarseid allikaid – nii avaldatud ja teadaolevaid kollektsioone kui ka veel tuvastatavaid kogusid, mille olemasolust oli saadud teavet projekti eeltööde käigus (nt PDKK). Samuti koguti liivi kohanimesid ka vahetult liivi keele allikatest: perioodikast, mitmesugustest väljaannetest ja käsikirjadest, samuti audiolindistustest ja eri alade kollektsioonidest, kus liivi kohanimed on esitatud kogusse kuuluvate dokumentide või esemete metaandmetes või kirjeldustes, mis viitavad dokumendi või eseme tekkimise või kogumise kohale. Järgnevalt esitatakse kokkuvõtlik ülevaade põhilistest allikatest, mida on liivi kohanimede andmebaasi loomisel kasutatud.

4.1. Elektroonilised kohanimede allikad

Liivi kohanimede andmebaasi aluseks on juba mainitud liivi-eesti-läti sõnaraamatus olev liivi kohanimede nimekiri (Viitso, Ernštreits 2012: 380–381). See on väga oluline allikas, kuna selles olevad kohanimede kirjakujud on normaliseeritud vastavalt tänapäeva liivi kirjakeele ortograafia põhimõtetele ning seega moodustavad ka standardiseeritud liivi kohanimede nimistu tuumiku. See andmekogum oli ka aluseks andmebaasi üldpõhimõtete väljatöötamisel ning vajalike tehniliste lahenduste loomisel ja testimisel.

Liivi keele uurimise käigus oli kohanimede loetelu andmebaasis juba täiendatud hulga uute kohanimedega, mis lisati platvormis oleva liivi keele korpuse (LKK) märgendamise ja uue sõnavara lisamise käigus. Korpus on olnud ja on ka tulevikus tähtis sõnavara täiendamise allikas, kuna sisaldab liivi keele kogusid, millest olulisimad on Oskar Looritsa liivi rahvaluuletekstide kogu (OL) ning mitmed liivikeelsed väljaanded (Damberg 1935, Stalte 2011, Vaalgamaa 1936 jt). Liivi keele korpust täiendatakse ja märgendatakse pidevalt vastavalt inimressursside ja märgendamisega seotud uurimisteemade olemasolule.

4.2. Pētõr Dambergi liivi kohanimede kogu

Liivi kohanimede kollektsiooni suurimaks leiuks, mis osaliselt tugineb ka uurija õnnele, on Pētõr Dambergi kohanimede kogu. See leiti kolme eraldi osana Lätist ja Eestist. Viited selle kogu olemasolule esinevad tegelikult vaid kahes avaldatud allikas – Läti uurija Kersti Boiko doktoriväitekirjas (Boiko 1993: 4), milles see kollektsioon on mainitud väitekirja ühe allikana, ning Eduard Vääri artiklis (Vääri 1976), kus kogu tekkimist on kirjeldatud põhjalikumalt.

Oma artiklis mainib Vääri, et Damberg on kogunud kohanimesid Lūži külas, andnud kogu professor Paul Ariste kätte ning artikli kirjutamise ajal on kogu asukohaks Keele ja Kirjanduse Instituudi soome-ugri keelte sektor. Samuti viitab Vääri oma artiklis, et kohanimesid on Damberg kogunud ka idaliivi alal aastail 1967 ja 1968 ning hiljem on materjali täiendatud (Vääri 1976: 62). Nendele viidetele tuginedes sai andmebaasi tarbeks Eesti Keele Instituudi kohanimekartoteegis selle töötajate abil kindlaks tehtud kollektsiooni esimene osa (PD1965), mis sisaldas paraku ainult Dambergi kogutud Lūži küla kohanimesid – kokku 60 kohanime; idaliivi alal kogutud andmeid seal siiski polnud.

Tunduvalt suurem osa sellest kogust tuvastati 2020. aastal, kui tutvuti põhjalikumalt Dambergi perekonnalt LÜLI-le üle antud Pētõr Dambergi eraarhiiviga. Teiste dokumentide seas avastati 72 lehekülge pikk osaline liivi kohanimekogu käsikiri, mis sisaldas kohanimesid seitsmest idapoolsemast liivi külast (Mustānum, Kūolka, Vaid, S̄ānag, Pitrõg, Kuoštrõg, Irē).

Sama kogu täielikum variant tuvastati eesti päritolu liivi uurija Tõnu Karma eraarhiivis, mis oli küll sattunud LÜLI-sse varem, kuid oli Dambergi eraarhiivist tunduvalt mahukam ning seetõttu võttis selle läbivaatamine rohkem aega. Karma arhiivist leitud kogus oli lisaks juba mainitud küladele kohanimesid 10 leheküljel veel kolmest liivi külast (Sīkrõg, Īra, Pizā).

Kokku moodustab see kolmest eraldi allikast koosnev liivi kohanimede nimistu kõiki XX sajandil liivlaste asustatud rannakülasid ja nende ümbruskonda katva kohanimekogu, mis sisaldab 1025 liivi kohanime (vt Lazdiņa 2021: 33) ja on kirja pandud 38 keelejuhilt. Unikaalsete kohanimede arv on mõnevõrra väiksem, kuna sama kohanimi esineb sageli mitmelt keelejuhilt kogutud materjalis.

4.3. Perioodika, raamatud ja käsikirjad

Oluliseks liivi kohanimede allikaks on liivikeelsed väljaanded ja käsikirjad. Liivi kohanimede andmebaas ei sisalda mitte üksnes liivlaste enda asuala ja selle ümbruskonnaga seotud nimesid, vaid ka liivi eksonüüme, mis hõlmavad nii Läti ala kui ka liivlaste rännete ja kontaktidega seotud Eesti paiku ja muid kohti maailmas. Selliste kohanimede kogumisel on eriti tähtsaks kujunenud perioodika, mis sageli kajastab sündmusi, mille tegevus toimub väljaspool Liivi randa, ning seega mainitakse neis kajastustes vastavate kohtade nimesid ka liivi keeles.

Märkimisväärne arv selliseid eksonüüme esineb põhilises liivi perioodikaväljaandes – kuukirjas „Līvli“ (ee liivlane; Līvli). Kuukiri „Līvli“ ilmus katkestustega ajavahemikus 1931–1939 ning eriti algusaastail pöörati seal suurt tähelepanu Lätis ja välismaal toimuvatele sündmustele. Sellistes artiklites esinevad kohanimed on täiendanud liivi kohanimede andmebaasi ja lubanud ka heita pilgu problemaatikale, mis seondub Läti kohanimede esitamisega liivi keeles. See on arutelude keskmes tänapäevalgi, eriti seoses selliste Läti kohtade nimetustega, mis on läti keelde tulnud varasematest liivikeelsetest kujudest. Kokku esinevad ajakirjas liivi kohanimed 383 korral.

Problemaatikale viitab ka teine, tunduvalt lühemat aega ilmunud, kuid kohanimede kogumise seisukohalt sama rikas liivi perioodiline väljaanne „Rāndalist ājgarāntõz“ (ee Randlaste kalender; RĀ 1933, RĀ 1934). Selles esineb liivi kohanimesid mitmes artiklis, kuid erilist huvi pakuvad 1933. aasta väljaandes olevad artiklid „Līvõd sõbrad lik Letmās“ (ee Liivi sõprade liikumine Lätis; RĀ 1933: 34) ja „Rānda“ (ee Rand; RĀ 1933: 60), milles leidub hulk läänemeresoome päritoluga kohanimesid (nt lv *Mõtsākilā*, lt *Mēdzula*; vrd ee *Metsaküla*; lv *Nurmmõizõ*, lt *Nurmuiža*, vrd ee *Nurmemõis*). Mõlemas väljaandes esineb kokku kohanimesid 294 korral.

Laiem kohanimede loetelu on leitav ka 1950–1960ndail loodud liivi-läti-esperanto vestmiku (Čače jt 1966) käsikirjas. Selle tekstiosas on eraldi peatükid pühendatud reisijuhile, mis kirjeldab liivlastega seotud Läti kohti ja esitab nende kohtade nimesid liivi keeles, ning loetelu Liivi ranna taludest ja mikrotoponüümidest (mägede, soode, jõgede nimedest; Čače jt 1966: I). Samuti leidub kohanimesid, sealhulgas hulk liivi eksonüüme, vestmiku osas olevates fraasinäidetes.

Hajutatud kujul on leida liivi kohanimesid teisteski liivikeelsetes väljaannetes ja käsikirjades. Enamik selliseid kohanimesid kajastab küll

suuremate asulate ja geograafiliste objektide nimesid, mis andmebaasis on juba registreeritud teiste allikate lisamisel. Samas on uue testamendi liivikeelses tõlkes (UT) leitav suur valik piibliaegsete sündmustega seotud kohanimesid, kuid need nimed ootavad veel aega, mil nad lisatakse kohanimede andmebaasi liivi keele korpuse edasise märgendamise käigus. Praegu on liivi kohanimede andmebaasi jaoks esmatähtsad just liivlaste asuala ja kontaktidega seotud kohanimed.

4.4. Teised allikad

Liivi kohanimede kogumise töös on kasutatud ka teisi allikaid. Oluliseks lisanduseks on olnud andmed erinevate alade kogudest, milles liivi kohanimed on mainitud metaandmetes või kollektsiooni kuuluvate üksuste kirjeldustes. Kuigi enamjaolt ilmuvad neis allikates tuntumad liivi külanimed, on nende kõrval tuvastatavad ka talunimed. Näiteks on Eesti Rahva Muuseumi kogudes Ferdinand Linnuse ekspeditsiooni avaldamata materjalid, kus liivi kohanimed esinevad 193 korral. Liivi kohanimesid on ka arhiivides leiduvates epistolaarsetes allikates – liivikeelses kirjavahetuses liivlaste ning Eesti ja Soome uurijate vahel.

Uus suure potentsiaaliga allikas on liivi kohanimede kogumisel helilindistused. Liivi keelt on rikkalikult dokumenteeritud helisalvestustes juba alates 1920. aastatest. Need lindistused, mida võib leida nii avalikes kogudes, nt Eesti Keele Instituudi arhiivis (EMSUKA) ja Tartu Ülikooli eesti murrete ja sugulaskeelte arhiivis (TÜ EMSA) kui ka erakollektsioonides, moodustavad väga olulise osa seni läbitöötamata liivi keele allikatest. Töö nendega on siiski aeganõudev ja keeruline, arvestades eriti liivi keele uurijate ja oskajate piiratud hulka.

Sel põhjusel on helilindistuste laiem kasutus liivi keele uurimisel olnud piiratud, kuid siiski hakanud jõudsalt arenema viimasel aastakümnel. Samas pakuvad juba olemasolevad andmed olulist panust ka kohanimede kogumisse. Näiteks võib tuua fragmendi transkribeeritud helilindistusest, mis on täiendanud kohanimede andmebaasi 13 eksonüümiga – Põhja-Kuramaa lätlaste asustatud kohtade nimetustega (vt näide 1, keelejuht Pētõr Damberg (Sīkrõg), küsitleja Tiit-Rein Viitso, lindistatud 1986. aasta augustis Tartus).

(1) *Ostkilā u'm no kui võib kītõ pigātagā vastõ va'il Mõtsā ja Nõ'vkilā Mõtsā īeb rānda pūol ja va'il sie Mõtsā- ja Nõ'vkilā Nõ'vkilā un Ostkilā u'm rānda pūol u'm Nõ'vki'llõ ja Dūoņig pūol Nõ'vki'llõ u'm Īļdžar sā̄'l at seļļizt kilād Īļdžar Alākstkilā Sōstar Mõtsā-sōstar Labdzõr Mõņikilā Kaļkkilā Puiškalndkilā [---] Kõrbkilā Ūikõn(d)kilā Dūoņigs ju u'm pā̄giņ nēļi kilīd(i)*
ee „Oste on, noh kuidas võib öelda, peaaegu vastu – Mõtsā [lätikeelne vaste tuvastamata] ja Neveja vahel; Mõtsā jääb ranna poole, ja [Oste on] selle Mõtsā ja Neveja vahel. Oste on ranna pool Nevejat ja Dundaga pool Nevejat on Ildzere; seal on sellised külad – Ildzere, Alakste, Saustere, Meža Saustere, Labdzere, Muņi, Kaļķi, Puiškalnciems [---] Ķurbe, Ūikõndkilā [lätikeelne vaste tuvastamata], Dundagas on ju palju neid külasid“ (TÜ EMSA SUHK0504-01)

5. Kohanimede töötlemine

Liivi kohanimed pärinevad allikatest, mis on kirjutatud eri ajal ja vastava ajajärgu kirjakeele põhimõtteid järgides. Seega on andmebaasi loomisel lisaks kohanimede kogumisele ja koondamisele lahendatud ka kohanimede kirjakujude ühtlustamise ja standardiseerimisega seonduvaid probleeme. Andmebaasis olevad kohanimed on varustatud viidetega (kirjeldatud eespool), kuid olulisim töö on andmebaasi loomisel olnud kohanimede kaardistamine. Käesolevas peatükis on kirjeldatud just neid n-ö tehnilisi, kuid andmebaasi funktsionaalsuse seisukohalt ülimalt olulisi tegevusi.

5.1. Kirjakujude normaliseerimine ja standardiseerimine

Andmebaasi lisamisel on kohanimede kuju normaliseeritud, muutes selle tänapäeva liivi kirjaviisi ortograafiale vastavaks. Juba 1920. aastatest alates on liivi kirjakeele aluseks Kuramaa liivi keele idamurre (lvI; Ernštreits 2013: 194), kuid liivi kohanimede andmebaasi lisamisel on sellest erineva murdetaustaga (st lvLä) kohanimede puhul nende murdeline eripära säilitatud, viies nende kujud vastavusse üksnes üldiste liivi keele ortograafia põhimõtetega. Samas on kõigi selliste kohanimede puhul loodud juurde ka standardiseeritud, kirjakeelele (ka murdeliselt) vastavad kujud, nt lvLä *Ābist mä'g* > LvI *Õbist mäg*, lt *Abes kalns*; lvLä *Baļkid kivr* > lvI *Bāļkõd kõur*, lt *Baļķu līcis*.

Ortograafia ühtlustamise ja murdeliste erinevustega seotud küsimuste lahendamise kõrval tuli standardiseerimise käigus tegeleda ka varieerumisega, mida esineb päris palju isegi tuntumates liivi kohanimedes. Nii on variantide *Irāj* ~ *Irē* ~ *Piški Īra*, lt *Mazirbe* seast standardina valitud *Irē*, variantide *Kuoštrõgkilā* ~ *Kuoštrõg*, lt *Košrags* seast aga *Kuoštrõg*. Varieerumist ei tule ette mitte ainult kohanimedes, vaid ka mõnedes apellatiivides. Nii esineb leksika andmebaasis registreeritud liivi apellatiiv *kāngar* 'metsastunud luide' kogudes lisaks ka kujul *kāngaṛ* ~ *kōngar* ~ *kōngaṛ*, kuid standardiseerimise käigus on neist arvesse võetud ja sõnavarakogus standardist kõrvalepõikena registreeritud vaid sõna *kāngaṛ*, teised kaks – *kōngar* ja *kōngaṛ* – on lähemal uurimisel osutunud vigaselt interpreteeritud vormideks, mida on eri keelejuhtide puhul korratud.

Liivi kohanimede standardiseerimisel on tekkinud terve hulk küsimusi ka nii registreeritud kohanimede kasutamisega kui ka seoses uute, liivikeelset nime vajavate kohtade loomisega Liivi rannas. Neid küsimusi hakkab lahendama juba tänavu Läti riigikeele keskuse (Valsts valodas centrs) juurde asutatav liivi keele komisjon.

5.2. Kohanimede kaardistamine

Liivi kohanimede andmebaasi loomisel oli eraldi väljakutseks kohanimede kaardistamine. Liivikeelseid kartograafilisi allikaid on ülimalt vähe. Paraku on samuti vähe liivi keele kõnelejaid, kes oleksid pädevad liivikeelsete kohanimede, eriti mikrotoponüümide asukohtade määramises, pealegi piirduvad nende teadmised enamasti vaid oma esivanemate kodukülaga. Seega ei ole liivi kohanimesid olnud võimalik kaardistada otseselt. Seda tööd on tulnud teha kaudselt, peamiselt läti keele vahendusel, mis on toonud esile palju probleeme.

Kaardistamistöös on olnud kõige suurem abi kahest ainulaadsest võimalusest. Esimeseks on olnud liivi kodulooouurija Baiba Šuvcāne abi. Šuvcāne elab alaliselt Liivi rannas ning on kirjutanud mitu Liivi ranna külade ajalooga seotud raamatut (nt Šuvcāne 2010, 2012, 2015, 2017). Oma teadmisi, raamatuid ja nende jaoks kogutud materjale kasutades tegi ta ära lõviosa liivi kohanimede kaardistamise tööst, seda eriti talude ja mikrotoponüümide puhul.

Teine lisaallikas oli 1992. aastal valminud seni avaldamata uurimus, mis tehti 1990ndate algul loodud riigiasutuse – riikliku erikaitse all oleva

liivlaste kultuur-ajaloolise ala „Liivi rand“ – tellimusel 1992. aasta paiku kolme kohanimeuurija, Zinta Goba, Jurģis Kavacs'i ja Otīlija Kovaļevska eestvõttel (Goba jt 1993). Selle uurimuse aluseks on ulatuslik Liivi ranna kohanimede dokumenteerimise töö. Kuigi uurimise käigus koguti kohanimesid läti keeles, kasutati informantidena mitmeid sel ajal veel rannakülades elanud kohalikke elanikke, kes tundsid hästi oma ümbruskonna kohanimesid. Kogumistöö tulemusena valmis põhjalik ülevaade Kuramaa liivi ranna lätikeelsetest kohanimedest. Samuti talletati liivi kohanimede andmebaasi seisukohalt väärtuslikem osa – Nõukogude armee kaartide koopiad, millel on väga täpselt kaardistatud uurimise käigus tuvastatud lätikeelsed kohanimed.

Lisaks nendele allikatele kasutati kaardistamiseks kartograafilisi tooteid ja andmebaase, et leida liivi kohanimedele võimalikke kaardistatud läti vasteid või määrata kindlaks loodusobjektide piirid. Enim kasutati koostööpartneri SIA „Jāņa sēta“ platvormil (JS) olevaid kaarditooteid koos neis leiduva kohanimeinfoga – need on integreeritud ka liivi kohanimede andmebaasi rakendusse. Nimetatud toodetest kasutati nii tavalisi teekaarte kui ka lidari maapinna mudeleid ning tänapäeva ja 1920.–1940. aastate topograafilisi kaarte.

Täiendavalt sai kaardistamiseks kasutada ka riikliku aktsiaseltsi „Latvijas valsts meži“ (ee Läti riigimets) loodud kaardiplatvormi (LVM GEO), kus leidub mitmekesiseid maastikuandmeid, Läti geoinfo agentuuri kohanimede andmebaasi (LGIA) ning entusiastide rühma loodud Läti ajaloolise kartograafia platvormil olevaid ajaloolisi kaarte (Dodies).

Liivi kohanimede kaardistamisel oli heaks lähtepunktiks see, et enamiku kohanimede puhul oli teada nende umbkaudne asukoht. Näiteks Dambergi kogutud kohanimede puhul oli esitatud küla, millega vastav kohanimi on seotud. Mõnede kogude puhul on olnud võimalik kohanime umbkaudne asukoht kindlaks määrata ka selles kasutatud murde või iseäralike objektide (nt Īra jõe käärude) järgi. Osale kohanimedele olid lisatud nendega seotud pärimused või muu teave, millest oli kaardistamisel rohkelt kasu.

Kaardistamistöö arenes mitmes suunas ja selleks kasutati erinevaid võtteid (vt näide 2). Kui liivi kohanimel vastavas piirkonnas (kui see oli teada) puudus selge lätikeelne vaste mõnes põhiliselt kasutatud kaarditootes, sai kohanimi varustatud võimaliku tõlkega läti keelde või etümoloogilise hüpoteesiga sõna päritolu või võimalike tähenduste kohta,

samuti sai tõlgitud kogu kohanimega seotud lisateave (nt kohanime kirjeldused). Seejärel tehti uus kaardistamiskatse, võrreldes seda nii võimalike lätikeelsete vastetega kui ka uurides liivi- ja lätikeelseid allikaid, mis on sõna päritoluga seotud (vt näide 3). Kohanimede asukohtade kindlaksmääramisel kasutati ka kohalike Liivi ranna elanike teadmisi ja juhiseid.

(2) (a) *Alāb* (ee *remmelgas, halapaju*), talu Pitrõgi külas, asukoht määratud, olemas ka tänapäeval = lt *Vītoli* (ee *remmelgas*, *halapaju*); (b) *Alāb* (ee *remmelgas*, *halapaju*), talu Sīkrõgi külas, asukoht määratud, olemas ka tänapäeval = lt *Alabi*; (c) *Alāb* (ee *remmelgas*, *halapaju*), talu Kuoštrõgi külas, asukoht määratud umbkaudselt, talukoht hävinud 1980. aastatel = lt *Alabi*.

(3) *Ābist mä'g – Kuoštrõg. Mäg Pizā kilā ležgõl*. VE [Valts Ernštreits – aut.]: Üles kirjutatud Kuoštrõgis. Mägi Pizā küla läheduses; võimalik tõlge – Haava mägi. BŠ [Baiba Šuvcāne – aut.]: Puudub kaardi- ja teistes materjalides. [lt *Abes kalns*; Lokaliseeritud Pizā küla vastas Īra jõe kaldal Ēriks Kāpbergsi intervjuu ja järgneva küsitlemise alusel].

Kohanimede asukoha kindlaksmääramisel oli ka mitmeid lisaväljakutseid, näiteks kartograafilistel toodetel olevate objektide mittevastavus tegelikkusele või spetsiifilisele kasutusele liivi keeles. Kõige raskem oli mikrotoponüümide asukoha kindlaksmääramine, eriti heinamaade, tarade, aedade, niitude, väiksemate soojärvede, mägede ja ojade asukoha tuvastamine, sest inimtegevuse teisenemise ja lõppemise tulemusel on maastik tundmatuseni muutunud ning mitmete selliste toponüümide asukoht ei ole enam tuvastatav isegi looduses. Seetõttu on osa liivi kohanimede puhul teada vaid nende umbkaudne asukoht või kuulumine ühe või teise asula koosseisu.

6. Omapärast seoses liivi kohanimede nomenklatuuriga

Liivi kohanimede andmebaas sisaldab erinevaid liivi kohanimesid – alates liivi taludest ja metsadest ning lõpetades ookeanide ja kaugete maade nimedega, mis on siiski üht- või teistpidi liivlaste maailmapildiga seotud. Liivlaste ja liivi keele seisukohalt on olulisimad just need kohanimed, mis on otseselt seotud Kuramaa liivlaste viimase asualaga – Liivi rannaga Põhja-Kuramaal. Selle ala kohanimede kaardistamisel ja ka uurimisel on tähtis olnud Liivi ranna kohanimede ja nende nomenklatuuri kujunemise taust, milles on määrav roll olnud nii eripärasel rannamaastikul

kui ka sellest tingitud ja liivlaste elutavasid vorminud majandamisviisidel.

Liivi rand, mis kaardil võib esmapilgul paista tavalise rannikualana, nagu neid leidub kõikjal Lätis ja Eestis, osutub lähemal vaatlusel siiski päris erinevaks; asustuse poolest võiks seda piirkonda käsitleda isegi saarena, mille geoloogiline eraldatus muust mandrist on olnud ilmselt üheks põhjuseks liivi kogukonna ja liivi keele säilimisele Kuramaal.

Suurt osa Liivi rannast iseloomustab omapärane maastik, kus kitsad mitme kilomeetri pikkused liivavallid vahelduvad soostunud nõgudega, see on eriti ilmekalt vaadeldav satelliidifotodel või lidari kaartidel. Liivi ranna maastik on kujunenud *ca* 5000–7500 aastat tagasi veetaseme alanemisel, kui rannikul tekkis luiteala. Mere taandumisel jääaja lõpus kujunes välja kogu maastikuvormide kompleks (Caune 2011: 7–9). Liivane luitemaastik on aga määranud ka liivlaste argipäevaelu – alates sellest, et peamised liikumissuunad maismaal olid piki mereranda ja metsastunud liivavallide seljandikke, kuni peamiselt kalastusega seotud eluviisini ja eriliste vilja- ja loomakasvatuse võteteni, mille tingisid viljatu liiva seatud piirangud.

Liivi ranna maastiku ja majandamise eripära kajastub selgelt ka liivi kohanimede nomenklatuuris ja ainult liivlaste asualale omaste apellatiivide või nende tähendusvarjundite tekkes. Liivi kohanimede nomenklatuuri on üksikasjalikumalt kirjeldanud liivi kohanimede andmebaasi loomisel osalenud Annija Lazdiņa oma bakalaureusetöös (2021). Siinkohal esitatakse põgus ülevaade Liivi ranna maastikule iseloomulikest apellatiividest.

Kokku esineb liivi kohanimede andmebaasis 56 apellatiivi. Kui välja arvata kõige levinum apellatiiv Liivi rannas *kōrand* 'talu' (esineb 224 korral), domineerivad liivi kohanimede nomenklatuuris selgelt just Liivi ranna maastikule iseloomulikud geograafilised apellatiivid. Neist populaarseimad on *vigā* (135), *tarā* (92), *kāngar* (65) ja *nīt* (65) (Lazdiņa 2021: 16).

Apellatiivid lv *kāngar* (ee metsastunud piklik luide, metsastunud liivavall) ja lv *vigā* (ee nõgu, märg soostunud koht metsastunud luidete vahel) on olulised Liivi ranna geograafia ja majandamise seisukohalt. Nagu eespool mainitud, olid metsastunud luited (lv *kāngar*) tähtsad metsas liikujale, kuna nõod luidete vahel on enamasti soostunud, osa ka väikesteks piklikeks järvedeks muutunud, ning luiteid pidi sai käia kuiva maa peal. Samas olid need luited ka heaks (mõnikord ainsaks) orientiiriks metsas. Sama liivi sõna pikliku mäe tähenduses on laenatud läti keelde juba muinasajal ning seda on kasutatud nii Liivi ranna ainulaadsete

pinnavormide nimetamiseks läti keeles (lt *kangars*, *viga*) kui ka piklike mägede tähistamiseks mujal – nt *Lielais Kangars* Dundagas, *Kangaru kalni* Ropažis, *Kangarkalns* Saulkrasti lähistel.

Kuigi nõod (lv *vigā*) on vaheldumise tõttu luidetega tihedalt seotud, esinevad nad kohanimedes tunduvalt sagedamini. Selle põhjuseks on nende aktiivne kasutamine loomakasvatuses. Pideva niiskuse tõttu on maa just nõgudes tunduvalt viljakam kui mujal rannas ja enamikus Liivi rannakülades kasutati karja- ja heinamaadena just selliseid nõgusid, kus olid ka vastavad ehitised. Teisalt olid nõod, eriti need, mis osalt olid muutunud järvedeks, ka orientiiriks metsas liikumisel ja soostunud kohtade vältimisel.

Apellatiivid *nīt* 'niit' ja *tarā* 'tara, aed' on aga tihedalt seotud põllunduse ja loomakasvatusega Liivi rannas. Niidud olid piirdega eraldamata looduslikud karja- ja heinamaad, seejuures võisid need asuda nii talu otseses läheduses kui ka kilomeetrite kaugusel mõnes nõos või metsas (lv *mõtsānīt* 'metsniit'), mis oli karjatamiseks ja heinategemiseks sobilik.

Omapärane on aga liivi apellatiiv *tarā*, mis ei tähenda mitte üksnes aeda või piiret, vaid apellatiivina igasugust põllumajanduseks sobivat, enamasti aiaga piiratud maalappi, kus võidi kasvatada nii aedvilju, teravilja kui ka viljapuid ja marjapõõsaid, pidada loomi ja kodulinde.

Levinuim kalastusega seotud kohanimi on Liivi rannas *vālgamō* 'paatide randumiskoht', mis on täpselt piiritlemata rannaosa, mida kasutati paatide randumiseks ja nende hoidmiseks ning ka võrkude kuivatamiseks. Igal talul oli tavaliselt oma randumiskoht.

Geograafilistes apellatiivides on Liivi ranna maastiku omapärast tingitult eriti suure osakaaluga soomaastiku ja irrigatsiooniga seotud apellatiivid, nagu *sūo* 'soo', *jōra* 'järv; laugas; soojärv', *ouk* 'laugas, auk', *vȯjā* 'soolomp, madal soojärv', *joug* 'jõgi, oja' ja *ūrga* 'oja, kraav', seejuures viimane tähistas nii pidevalt voolavat kui ka perioodiliselt kuivavat ja sageli ka irrigatsiooni otstarbeks ehitatud tehisveekogu. Liivi ranna lääneosale, mille geograafiat määrab Põhja-Kuramaa suurimaid jõgesid – Īra jõgi –, on iseloomulikud samuti jõemaastikuga seotud apellatiivid, mis ranna idaosas ei esine. Sellisteks on nt lv *vanājoug* 'vanajõgi, jäänukjõgi', lv *kõur* (lvLä *kivr* 'jõekäär'), lv *lūnka* 'luhaniit'.

Maastikust lähtuvate apellatiivide hulka kuuluvad ka *kȭnka* 'liivaluide' ja *mäg* 'mägi'. Kuigi lv *mäg* kasutatakse üldiselt kohanimedes mäe tähistamiseks laiemas tähenduses, märgib see Liivi ranna maastiku kontekstis

üksikut kõrgemat metsastunud luidet, mis on alguse saanud tuulest kantud liivast moodustatud rändluitest. Apellatiiv *kȭnka* 'luide' on aga peamiselt kasutusel mereäärsete metsastumata liivaluidete kohta.

7. Kokkuvõtteks

Liivi kohanimed pakuvad palju uudistamis- ja juurdlemisainet nii kohanimede ja keele kui ka pärandi ja maastiku uurijale. Liivi kohanimede tundmaõppimine aitab paremini mõista läänemeresoome taustaga kohanimede teket, selgitada liivi ja laiemalt läänemeresoome asustusajalugu ja levikut (nt liivi keelest pärit ja vastavate liivikeelsete sõnadega semantiliselt ühtivad läti maastikusõnad *kangars* 'piklik mägi' ja *urga* 'oja' aitavad kaardistada liivlaste võimalikku levikut Lätis), uurida kohanimede moodustust liivi keeles ja vaadelda kohanimede ja maastiku omavahelisi seoseid ja palju muud. Andmestiku kättesaadavus liivi kohanimede andmebaasis on selles töös kindlasti suureks abiks.

Samas on liivi kohanimede andmebaasi tegemisel silmas peetud väga praktilisi rakendusvõimalusi. Aktuaalseim on liivikeelsete teeviitade ja -tähiste paigaldamine Liivi randa. See algatus, mille elluviimine on kestnud mitmeid aastaid ja põhjustanud Lätis palju poleemikat (rohkem vt Kļava, Ernštreits 2022), on lõpuks teostumas – 20. veebruaril 2023 avati Talsi ja Ventspilsi maakonna piiril esimene liivikeelne teetähis ning suve jooksul peaksid riigi toetusel saama Liivi rannas kõik lätikeelsed teeviidad ja -tähised vahetatud läti- ja liivikeelsetega. Selle suure töö oluliseks eeltingimuseks oli just standardiseeritud liivi kohanimede andmebaasi olemasolu, mille alusel valmis nimekiri liivi kohanimedega 171 kakskeelseks muudetava sildi jaoks. Täiendatud on ka Läti kartograafilisi tooteid, nt Läti geoinfo agentuuri kohanimede andmebaasi (LGIA) omi, ning tulevikus see töö jätkub.

Kaardistatud liivi kohanimede andmebaasil on arenguperspektiivina veel teinegi väärtus. Andmebaasi tegemise käigus ilmnes, et kaardistatud kohanimed ei kajasta üksnes liivi keelt, vaid tähistavad hästi liivlastega seotud ja liivlaste jaoks olulisi paiku. Juba kaardistamise käigus hakkas liivi kodulooouurija Baiba Šuvcāne lisama talunimedele ja teistele objektidele nendega seotud ajaloolist teavet – peresid, kes on vastavas talus elanud, talude ehitamise lugu, objektidega seonduvaid rahvapärimusi ja -lugusid. Nii on andmebaasist juba praegu kujunenud vahend, mis lubab

kohanimede ja kohtade kaudu uurida liivlasi ja liivi keelt eri tahkudest ja erinevates kontekstides. See teema on aga juba järgmiste uurimisprojektide jaoks.

Lühendid

ee – eesti keel; ingl – inglise keel; lt – läti keel; lv – liivi keel; lvI – liivi keele idamurre; lvLä – liivi keele läänemurre; LÜLI – Läti Ülikooli liivi instituut

Kirjandus

BHO = Hans Feldmann; von zur Mühlen 1990. Baltisches historisches Ortslexikon. II, Lettland (Südlivland und Kurland). (= Quellen und Studien zur baltischen Geschichte 8, II.) Köln and Wien: Böhlau Verlag.

Boiko, Kersti 1993. Baltijas jūras somu ģeogrāfiskie apelatīvi un to relikti Latvijas vietvārdos. Doktoriväitekiri käsikirjas. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, Latviešu valodas institūts.

Caune, Kristaps 2011. Kangaru un vigu kompleksa hidroģeoloģiskie apstākļi Pitraga un Saunaga apkārtnē. Magistritöö. Rīga: Latvijas Universitāte, Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte.

Čače, Ints, Pēteris Dambergs, Hilda Grīva 1966. Esperantisto en Latvio ĉe livoj. [Esperantist Lätis liivlaste juures.] Avaldamata käsikiri. Pumpuri.

Damberg, Pētõr 1935. Jemakīel lugdõbrāntõz skūol ja kuod pierāst. Helsinki: Sūomõ skūollist ja Suomalaisuuden Liitto.

Dodies = Ajalooliste kaartide platvorm Dodies.lv. https://vesture.dodies.lv.

Ernštreits, Valts 2013. Liivi kirjakeel. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Ernštreits, Valts 2020. Livonian place names: Documentation, research, problems, and opportunities. – Eesti ja soome-ugri keeleteaduse ajakiri. The Journal of Estonian and Finno-Ugric Linguistics 1 (11), 213–233. https://doi.org/10.12697/jeful.2020.11.1.09.

EMSUKA = Eesti Keele Instituudi eesti murrete ja soome-ugri keelte arhiiv.

Goba, Zinta, Jurģis Kavacs, Otīlija Kovaļevska 1993. Līvõd rānda. Līvu krasts. Vārdnīca. Avaldamata käsikiri koos kaardimaterjaliga. Rīga: LU ZPD Ģeogrāfijas nodaļa.

IH = Indriķa hronika 1993. No latīņu valodas tulkojis Ā. Feldhūns; Ē. Mugurēviča priekšvārds un komentāri. Rīga: Zinātne.

JS = SIA „Jāņa sēta“ kaardiplatvorm. www.balticmaps.eu.

Kettunen, Lauri 1938. Livisches Wörterbuch mit grammatischer Einleitung. (= Lexica Societatis Fenno-Ugricae 5.) Helsinki: Suomalais-ugrilainen seura.

Kļava, Gunta, Valts Ernštreits 2022. Livonian in the linguistic landscape. – Eesti ja soome-ugri keeleteaduse ajakiri. The Journal of Estonian and

Finno-Ugric Linguistics 1 (13), 207–232. https://doi.org/10.12697/jeful.2022.13.1.08.
Lazdiņa, Annija 2021. Pētera Damberga (1909–1987) lībiešu vietvārdu vākums. Bakalaureusetöö. Läti Ülikool.
LGIA = Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūras Vietvārdu datubāze. Publiskā versija. 8. izdevums. https://vietvardi.lgia.gov.lv/vv/.
Līvli = [Kuukiri] Līvli. 1931–1939. Jelgava, Mazirbe: Em. Štāler, M. Stalte.
LivT = Liivi keele ja kultuuri ressursside platvorm „Livonian.tech". Läti Ülikooli liivi instituut. https://livonian.tech.
LKA = Liivi kohanimede andmebaas. Liivi keele ja kultuuri ressursside platvorm „Livonian.tech". Läti Ülikooli liivi instituut. https://livonian.tech.
LKK = Liivi keele korpus. Liivi keele ja kultuuri ressursside platvorm „Livonian.tech". Läti Ülikooli liivi instituut. https://livonian.tech.
LLA = Liivi leksikograafia andmebaas. Liivi keele ja kultuuri ressursside platvorm „Livonian.tech". Läti Ülikooli liivi instituut. https://livonian.tech.
LMA = Liivi morfoloogia andmebaas. Liivi keele ja kultuuri ressursside platvorm „Livonian.tech". Läti Ülikooli liivi instituut. https://livonian.tech.
LVK = Läti Ülikooli läti keele instituudi kohanimekartoteek.
LVM GEO = LVM GEO kaardiplatvorm. https://www.lvmgeo.lv/kartes.
OL = Oskar Loorits. Collection of Livonian folktales. Estonian Literary Museum. (LF IV 6; ERA-13302-70814-18895.)
PD1965 = Pētõr Dambergi Lūži küla kohanimede kogu. PD1965. Eesti Keele Instituudi kohanimekartoteek.
PDKK = Pētõr Damberg s. A. Liivi ranna liivi kohanimede kogu. Avaldamata käsikiri.
RĀ 1933 = Rāndalist ājgarāntõz 1933. ājgastõn, kien at 365 pävvõ. Rīgõs: Līvõd sõbrad seļč Letmās.
RĀ 1934 = Līvõd Rāndalist ājgarāntõz 1934. ājgastõn, kien at 365 pävvõ. Rīga: Līvõd sõbrad seļč Letmās.
SjW = Ferdinand Johann Wiedemann 1861. Joh. Andreas Sjögren's Livisch–deutsches und deutsch–livisches Wörterbuch. (Joh. Andreas Sjögren's Gesammelte Schriften, Band II, Theil II.) St. Petersburg.
Stalte, Kõrli 2011. Jelzi sõnā. Ābēd ja īrgandõks lugdõbrõntõz. Tartu: Jemākīel seļtš, Līvõ Kultūr sidām.
Šuvcāne, Baiba 2010. Senais lībiešu ciems Kolka. Rīga: Jumava.
Šuvcāne, Baiba 2012. Lībiešu krasta stāsti. Rīga: Jumava.
Šuvcāne, Baiba 2015. Sauc par Vaidi mūsu ciemu. Rīga: AS Lauku Avīze.
Šuvcāne, Baiba 2017. Lībiešu krasts. Rīga: Latvijas Mediji.
TÜ EMSA = Tartu Ülikooli eesti murrete ja sugulaskeelte arhiiv.
UT = Ūž testament 1942. Helsinki.
Vaalgamaa, Edgar 1936. M. Luther. Piški katkismus. Helsinki.

Viitso, Tiit-Rein, Valts Ernštreits 2012. Līvõkīel-ēstikīel-leţkīel sõnārõntõz. Liivi-eesti-läti sõnaraamat. Lībiešu – igauņu – latviešu vārdnīca. Tartu: Tartu Ülikool; Rīga: Latviešu valodas aģentūra.

Vääri, Eduard 1976. Liivi kohanimesid. – Kodumurre 13, 62–65.

Winkler, Eberhard, Karl Pajusalu 2009. Salis-livisches Wörterbuch. (= Linguistica Uralica. Supplementary Series 3.) Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus.

Development of a database for Livonian toponyms

VALTS ERNŠTREITS

The article focuses on the Database of Livonian Toponymy. The database was created in the Livonian Institute (University of Latvia). The practical procedures and challenges are discussed considering that Livonian speakers, particularly those knowledgeable in toponymy, are scarce. The toponyms had to be collected from various sources (including literary texts), making mapping them out rather challenging. The article provides an overview of the previous work in collecting Livonian toponyms as well as the digital resources, archives, publications, and their original sources and other sources of Livonian toponymy that were used to develop the database. The article also introduces the content of the Database of Livonian Toponyms, its functions, and the information it contains, and its availability for researchers and other users. Finally, particularities of the nomenclature of Livonian toponymy, the possible applications of the database as well as its potential for future developments are discussed.

Keywords: Livonian, onomastics, place names, mapping, standardisation

Valts Ernštreits
liivi instituut
Läti Ülikool
Kronvalda 4–220
LV1010 Rīga
Läti
valts.ernstreits@lu.lv